

Hoten och hatet mot journalister

Hot och kränkningar är en del av journalisternas vardag:

Var tredje har hotats och fyra av fem har fått nedsättande kommentarer under de senaste tolv månaderna.

Och hoten och kränkningarna påverkar såväl arbetslivet som privatlivet.

Den typ av hot som flest utsattes för gäller våld mot den egna personen. Av de som anger att de hotats uppger 41 procent att hotet gällt våld mot den egna personen. Näst vanligast är hot om skadegörelse som 19 procent av de hotade utsatts för. Var tionde hotad journalist har fått hot om sexuellt våld.

Hoten kan också gälla någon annan än den journalist som får hotet. Nio procent av de hotade anger att de fått ta emot hot om våld mot någon annan och tre procent uppger att hotet gällt sexuellt våld mot annan.

Hur vanligt det är med hot beror på var man jobbar, vilken arbetsuppgift man har och vilka ämnesområden man bevakar.

Mest drabbade av hot är journalister i kvällspressen. 71 procent av kvällstidningsjournalisterna uppger att de hotats. Tryggast verkar det enligt undersökningen vara att arbeta inom fackpressen eller som frilansjournalist. I dessa grupper drabbade hoten ungefär var femte journalist.

Vilken arbetsuppgift man har verkar också påverka risken för att utsättas för hot. Mest utsatta är kolumnister/krönikörer där 67 procent hotats och ledarskribenter där 64 procent fått ta emot hot. Tryggast ut hotsynpunkt är det att vara redigerare. I sammanhanget blygsamma 17 procent av redigerarna har fått ta emot hot.

Även det ämnesområde man bevakar påverka risken att utsättas för hot. Särskilt utsatta är de journalister som arbetar med kriminal/rätt – 72 procent har hotats. Nästan lika vanligt, 68 procent, är det att de som skriver ledare/kommentarer har utsatts för hot. Minst utsatta för hot är familjeredaktörer, sex procent har hotats, och miljöreportrar, 11 procent har hotats.

Kränkningar med nedsättande kommentarer

Att journalister får ta emot kränkningar i form av nedsättande omdömen är ungefär dubbelt så vanligt som att de hotas. 78 procent uppger att de fått ta emot nedsättande kommentarer.

Risken för att drabbas av kränkningar genom nedsättande omdömen påminner om risken för att drabbas av hot. Värst utsatta är journalister på kvällstidningarna där så gott som alla, 98 procent, fått ta emot nedsättande kommentarer. Nästan lika vanligt är det med kränkningar på storstadsmorgontidningarna och gratistidningarna där 90 respektive 89 procent drabbats. Minst drabbade av kränkningar är journalisterna på populärtidningar och veckotidningar där andelen som drabbats av kränkningar är 52 procent.

Även när det gäller kränkningar spelar arbetsuppgiften och det ämnesområde man bevakar stor roll för i vilken grad man ska utsättas för kränkningar.

Att ledarskribenter mottar nedsättande kommentarer är närmast regel. 96 procent av dem har fått ta emot sådana under de senaste tolv månaderna. Även kolumnister/krönikörer är extra utsatta för kränkningar. 93 procent har fått nedsättande kommentarer under de senaste tolv månaderna. Programledarna kommer inte långt efter med 88 procent som fått ta emot kränkande kommentarer. Minst utsatta för nedsättande omdömen är redigerare och fotografer, 44 respektive 40 procent har fått ta emot nedsättande omdömen.

Tre ämnesområden utmärker sig för en hög andel journalister som drabbas av nedsättande omdömen: sportjournalistik (90 procent), utrikesjournalistik (92 procent) och ledare/kommentarer (96 procent).

Minst utsatta är de som arbetar med miljöjournalistik (44 procent drabbas) och familjejournalistik (40 procent).

De nedsättande kommentarerna kan avse såväl yrkeskompetens som intelligens och utseende. Det nedsättande omdöme som flest drabbas av gäller den journalistiska kompetensen. Av de som fått ta emot nedsättande omdömen anger 85 procent att dessa gällt deras journalistiska kompetens. Nästan lika vanligt är nedsättande kommentarer om intelligens/omdöme (77 procent). Därefter följer ideologiskt färgade omdömen som 50 procent av de drabbade fått ta emot.

På en lägre nivå finns de som drabbas av rasistiska (16 procent) och sexistiska (18 procent) kommentarer, samt nedsättande kommentarer om journalistens utseende som 14 procent av de som fått ta emot nedsättande omdömen drabbats av.

Konsekvenser av hot och hat

Hoten och de nedsättande kommentarerna påverkar de som drabbas av dem i både yrkesliv och i privatliv. Drygt var fjärde hotad journalist har på grund av hoten avstått från att bevaka vissa ämnen, något fler avstår från att bevaka vissa personer eller grupper. Nedsättande kommentarer har fått ungefär var sjätte drabbad att inte bevaka vissa ämnen, personer eller grupper.

I cirka åtta procent av fallen funderar de journalister som drabbats av hot eller kränkningar på att lämna yrket.

Hoten och kränkningarna drabbar också på ett mer personligt plan. Hälften har känt rädsla efter hot och 67 procent har känt sig sårade av kommentarerna. Drygt var tredje drabbad oroar sig på grund av de nedsättande kommentarerna.

Många har också vidtagit åtgärder för att skydda sig mot hot och kränkningar. Det gäller särskilt de som drabbats av hot. Lite fler än var tredje hotad har antingen själva eller i samråd med arbetsgivaren gjort något för att skydda sig. I flera fall har dessa åtgärder påverkat såväl yrkeslivet som privatlivet. Att skaffa hemligt telefonnummer eller byta det befintliga är en ganska vanlig åtgärd, andra har fått bo på hotell på annan ort, eller sova på annan plats än i hemmet. Någon har köpt en skyddsväst, en del har bytt färdväg till och från arbetet, andra har tagit bort alla personuppgifter på Eniro och liknande platser. I vissa fall har arbetsgivaren bekostat skalskydd av bostaden och personskydd som ibland inneburit bevakning och inbrotts- och personlarm.

Flera har också polisanmält hoten. Det förekommer också att företagsväxeln inte får koppla samtal till den som hotats och att mobilnummer inte lämnas ut.

En sjättedel av de som får nedsättande kommentarer har vidtagit åtgärder för att skydda sig. Till skillnad mot åtgärder efter hot som ofta har en stor personlig påverkan på den enskildes liv så rör åtgärderna efter kränkande kommentarer mer situationen på arbetsplatsen: Kontaktuppgifter på nätet döljs, andra får läsa kommentarsfälten och någon har slutat att kommentera. Någon har avaktiverat sitt Facebook-konto, en annan sitt och familjens medan några har stängt ner bloggar eller helt avstått från att synas i sociala medier. Arbetsgivare eller reportern har gått in och stängt kommentarsfält för vissa artiklar, i andra fall har de modererats hårdare. Även om det är mer sällsynt, än vid hot, så har några skaffat hemligt telefonnummer, eller gjort polisanmälningar. En vanlig åtgärd är att diskutera det på arbetsplatsen och då sådan finns med säkerhetsavdelningen.

Drabbas män och kvinnor olika

Ser man till hela journalistkollektivet så har fler män än kvinnor någon gång utsatts för hot och kränkningar än vad kvinnor har.

Av de manliga journalisterna hotades 35 procent medan 32 procent av de kvinnliga fick ta emot hot någon gång under de senaste tolv månaderna. 81 procent av männen och 74 procent av kvinnorna kränktes någon gång genom nedsättande kommentarer. Skillnaderna är statistisk säkra.

Det är inte säkert att skillnaderna beror på kön. Sannolikt påverkas resultatet mer av att män och kvinnor kan återfinnas på lite olika poster och arbetsplatser och där gör lite annorlunda saker. Arbetsplats, uppgift och ämnesområde påverkar mer än kön. Exakt hur olika faktorer påverkar risken att utsättas för hot och hat har inte hunnit utredas i denna preliminära rapport.

Däremot går det att peka på skillnader mellan manliga och kvinnliga journalister i hur de hotas och kränks.

Fler kvinnor än män drabbas av hot om sexuellt våld. 16 procent av de kvinnor som har blivit hotade uppger att de fått hot om sexuellt våld mot fyra procent av de hotade männen. Frekvensen i hot om sexuellt våld skiljer också mellan män och kvinnor. De män som får sexuella hot uppger att det, med ett undantag, att det sker någon enstaka gång. Gruppen kvinnor som ofta får sexuella hotelser är nästan lika stor som gruppen män som får sexuella hot överhuvudtaget.

Män får däremot oftare än kvinnor ta emot hot om våld mot den egna personen. Av de hotade männen har 53 procent fått hot om våld mot 47 procent av kvinnorna.

När det gäller nedsättande kommentarer så smädas manliga och kvinnliga journalister på ungefär samma sätt med ett tydligt undantag. Kvinnliga journalister är betydligt mer drabbade av sexistiska kränkningar än deras manliga kollegor. Av de smädade kvinnorna har 31 procent fått ta emot sexistiska kommentarer att jämföras med sex procent för männen.

I materialet finns också en svagt stöd för att kvinnor, då de hotas, oftare än männen utsätts för detta mer intensivt.

När det gäller konsekvenser av hot och nedsättande kommentarer så tyder materialet på att kvinnliga journalister tar åt sig mer hoten och de nedsättande kommentarerna. Fler kvinnor än män uppger att de känt rädsla, oro eller blivit sårade.

Något fler kvinnliga journalister har någon gång undvikit att bevaka ett ämne, personer eller grupp på grund av hot eller nedsättande kommentarer.

Allt kan utlösa hot och hat

I undersökningen fick de som ville beskriva vad de ansåg utlösa hot eller hat. Av dessa kommentarer framgår att journalister kan drabbas av hot eller hat av i stort sett vilket skäl som helst.

Det finns de som uppger att de hotats sedan de berättat om dataföretaget Apple, programmeringsspråket Java, om klimatfrågan, om dubbdäck, om jakt, om vård, om lokal politik och om företag. Journalister kan hotas och häcklas för att radiotablån ändras, för att journalistiken i allmänhet inte passar personen, för att fel person blivit programledare eller för att de dyker upp på olycksplatser med mera.

Även om det är svårt att kvantifiera kommentarerna så är det några ämnen som på ett påtagligt sätt sticker ut som framkallare av hot och hat.

Den absolut vanligaste orsaken till hot och hat är texter eller inslag som på något sätt rör invandring eller flyktmottagande i dess vidaste bemärkelse. Därefter kommer allt som på något sätt kan kopplas till feminism, genus eller jämställdhet mellan könen. Inte långt därefter kommer texter och inslag om brott, sport och sverigedemokraterna.

Även journalistik om politik och religion leder, av journalisternas kommentarer att döma, ofta till hot. Oftast handlar den då om högerextrem politik eller islam.

Även rovdjur och jakt, då särskilt allt som rör varg, pekas ut som utlösande faktor för hot och hat.

E-posten vanligaste vägen för hot och kränkningar

Alla kommunikationsvägar kan användas för att framföra hot eller nedsättande kommentarer. Men den vanligaste vägen för både hot och kränkande kommentarer är e-posten. Därefter följer telefon och artikelkommentarer, både när det gäller hot och kränkningar.

Bilden av journalisternas arbetssituation tonar fram i Journalistpanelens undersökning om hot och kränkningar som genomfördes våren 2013. Undersökningen, som besvarades av 1 372 journalister i hela landet, visar att var tredje journalist utsattes för hot under de senaste tolv månaderna före undersökningen.

Kontakt: Monica Löfgren Nilsson, vetenskapligt ansvarig för j-p@nelen: monica.lofgren-nilsson@jmg.gu.se, 031-786 11 86.

